

RUIMTE VOOR VERDIEPING

Naar een masteropleiding Interieurarchitectuur in Nederland

Platform Interieurarchitectuur, november 2008

Inhoud

Voorwoord

- 1 Een breed gedragen masteropleiding Interieurarchitectuur
- 2 Het beroep van interieurarchitect
- 3 Startkwalificaties voor de interieurarchitect
- 4 Uitgangspunten van de nieuwe opleiding
- 5 Kwalificaties die richting geven aan de opleiding

Bijlagen

- Uitgangspunten bij het opstellen van dit rapport
- Kwantitatieve gegevens
- Literatuur en bronnen

Voorwoord

Architectuur en design zijn disciplines waar Nederland sterk in staat, en de komende jaren nog sterker kan worden. Aldus de mening van de ministers van Buitenlandse Zaken en Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, die architectuur en design, met de mode, tot speerpunten van het Nederlandse internationale cultuurbeleid hebben gemaakt en er de komende vier jaar vele miljoenen extra geld voor uittrekken.¹

Als we het over architectuur en design hebben, hebben we het ook over interieurarchitectuur, een discipline waarin Nederland sinds jaar en dag een naam heeft groot te houden. Nederlandse interieurarchitecten zijn overal in de wereld aan het werk, krijgen prestigieuze opdrachten en vanuit alle continenten is er interesse om in Nederland een opleiding tot interieurarchitect te volgen. Om de kwaliteit van de beoefening van het vak in ons land verder te verhogen en er voor te zorgen dat onze afgestudeerden een internationale carrière tegemoet kunnen zien, vinden de georganiseerde beroepspraktijk en de onderwijsinstellingen het van groot belang dat er een internationaal georiënteerde masteropleiding van de grond komt. Die wens sluit aan bij ontwikkelingen op een ander vlak.

Architectuur en interieurarchitectuur zijn de laatste decennia sterk in ontwikkeling. Onder invloed van technologische ontwikkelingen, de toenemende vraag naar creativiteit en allerlei globaliseringseffecten veranderen niet alleen de context waarin de interieurarchitect werkzaam is, maar ook het beroep en de discipline zelf. Het kabinet heeft dit ingezien en bereidt een herziening voor van de Wet op de Architectentitel. Deze herziening heeft opmerkelijke gevolgen voor de interieurarchitectuur en de opleiding van aankomende interieurarchitecten. Zo zal inschrijving in het Architectenregister in de nabije toekomst alleen mogelijk zijn voor afgestudeerden met de graad van master. De interieurarchitectuur krijgt hierdoor een gelijkwaardige positie aan de architectuur. De consequentie is wel dat er een masteropleiding moet worden opgericht.

Aangezien het onderwijs in de interieurarchitectuur traditioneel door het kunstvakonderwijs wordt verzorgd, ligt het voor de hand deze nieuwe masteropleiding binnen de sector kunstvakonderwijs van het hoger beroepsonderwijs te situeren. Daardoor kan de oplei-

¹ Grenzeloze kunst, brief over het internationaal cultuurbeleid, Ministerie van Buitenlandse zaken / Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap, 16 september 2008.

ding een vliegende start maken, en bovendien met succes de nadruk leggen op de artistieke verworvenheden die zo kenmerkend zijn voor de ontwerpende disciplines in ons land.

Voor een hoogwaardige opleiding is een weldoordacht beroepsprofiel nodig dat in een opleidingsprofiel is uitgewerkt. In dit rapport presenteren wij, als Platform Interieurarchitectuur, een geïntegreerd beroeps- en opleidingsprofiel voor de nieuw te ontwikkelen masteropleiding en schetsen we de vereisten waar die opleiding aan moet voldoen. De beschrijving van de ontwikkeling van de discipline, het beroep en beroepscontext van de interieurarchitect is primair de verantwoordelijkheid van het beroepenveld. Dit geldt ook voor de uitwerking van de hieruit afgeleide beroepskwalificaties, die aansluiten op de wettelijke begintermen. De vertaling in opleidingscompetenties is een verantwoordelijkheid van de gezamenlijke opleidingen. Het Platform Interieurarchitectuur stelt met genoeg vast dat de constructieve dialoog over de positionering van deze opleiding heeft geleid tot een samenhangende en over en weer herkende profilering van beroep en opleiding.

Het rapport is mede opgesteld op verzoek van het Bestuurlijk Overleg van de hogescholen binnen de HBO-raad die een bacheloropleiding Interieurarchitectuur verzorgen. Inmiddels hebben de hogescholen op bestuurlijk niveau op hoofdlijnen met het rapport ingestemd en hebben er consultaties met representanten van het werkveld plaatsgevonden. Ook is het rapport voorgelegd aan en gevalideerd door de Beroepsvereniging Nederlandse Interieurarchitecten. In het kader van de accreditatieprocedure (toets nieuwe opleiding door de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie NVAO) en de macrodoelmatigheidstoets door het ministerie van OCW is een onderbouwing van de kwantitatieve opleidingsbehoefte voor de masteropleiding geformuleerd. Het Platform is gevraagd om het te ontwikkelen profiel af te stemmen met de Academies van Bouwkunst, wat inmiddels aan de hand van de door het Bestuurlijk overleg beoordeelde versie van dit rapport gebeurd is.

In dit rapport komen alle relevante aspecten van de nieuw in te richten masteropleiding Interieurarchitectuur aan de orde. Het Platform wil met het rapport de aanzet geven tot een door de gehele discipline gedragen invulling van de gewenste kwaliteitsverhoging. Het beschrijft de huidige situatie in de discipline en het beroep van interieurarchitect, de gewenste transformatie van de opleiding

tot interieurarchitect en de gewenste startkwalificaties en competenties.

"De interieurarchitectuur is de afgelopen jaren sterk geprofessionaliseerd. Hoewel de discipline nog vrij jong is, eist ze zelfbewust een eigen plaats op. Daar is ook behoefte aan: nu gebouwen over het algemeen minder snel vervangen worden is er een noodzaak om in te spelen op ontwikkelingen binnen de gebouwen en op veranderingen in gebruik, techniek en styling die een relatie hebben met de architectuur. Daar hoort een goede opleiding bij."

Harm Tilman, hoofdredacteur De Architect en De Architect Interieur

"Het is noodzakelijk om het studietraject van de interieurarchitect gelijkwaardig te maken aan dat van architecten, stedenbouwkundigen en landschapsarchitecten."

Klaas van der Molen, BAR-architecten, Rotterdam

1 Een breed gedragen masteropleiding Interieurarchitectuur

De opleiding tot interieurarchitect wordt in ons land sinds jaar en dag aangeboden door de kunstacademies. De vierjarige bacheloropleiding geeft recht op inschrijving in het Architectenregister als de opleiding in kwestie voldoet aan de in de Nadere Regeling van de Wet op de Architectentitel geformuleerde kwalificaties. Op dit moment is een herziening van de wet in voorbereiding. Het is de bedoeling dat inschrijving in het Architectenregister in de toekomst nog slechts mogelijk zal zijn na afronding van een masteropleiding. Dat geldt voor alle beroepen die onder de wet vallen, dus ook voor dat van interieurarchitect. Het onderwijsveld en het werkveld zien de nieuwe opzet als een uitmuntende kans. Door voor de interieurarchitectuur een masteropleiding in het leven te roepen kan Nederland een kwaliteitsslag maken, en een bijdrage leveren aan de verdere ontwikkeling van de discipline. Het is daarom dat dit rapport breed gedragen wordt, door zowel onderwijsinstellingen als het beroepsveld. Het Platform Interieurarchitectuur is een representatieve vertegenwoordiger voor alle bij het onderwijs en de discipline betrokken partijen.

Aanleiding voor dit rapport

Dit rapport is een resultante van ambities op verschillende terreinen. In de door de Rijksbouwmeester ingestelde 'Klankbordgroep herziening Wet op de Architectentitel' is de wens uitgesproken de inschrijvingsvereisten voor interieurarchitect in het wettelijk Architectenregister op te trekken tot het niveau van de andere architectuurdisciplines. De Minister van OCW gaf in haar brief van 21 september 2006 aan dit streven te ondersteunen. Onafhankelijk daarvan leefde zowel in het beroepsveld, als bij de onderwijsinstellingen de behoefte om een kwaliteitsslag in de opleiding tot interieurarchitect te maken. Het is, namens het beroepsveld en het onderwijs, het Platform Interieurarchitectuur geweest dat het initiatief genomen heeft om een voorstel voor een masteropleiding Interieurarchitectuur te formuleren.

Onder leiding van de Rijksbouwmeester wordt gewerkt aan een herzieningswetsvoorstel dat tot doel heeft de Wet op de Architectentitel tot een krachtiger kwaliteitsinstrument te ontwikkelen.

De met de herziening beoogde doelstellingen zijn:

- a. bevorderen kwaliteit gebouwde omgeving door waarborging vakbekwaamheid architecten, inclusief interieurarchitecten,
- b. uitvoeren Europese richtlijn erkenning beroepskwalificaties
- c. consumentenbescherming

Deze doelstellingen zijn vertaald in de volgende voorstellen:

1. Inschrijving in het register wordt slechts mogelijk op basis van een master-graad, plus een periode van twee jaar beroepservaring als aanvullende voorwaarde
2. Regeling permanente educatie
3. Invoering gedragscode en klachtrecht.

Opdracht aan het Platform Interieurarchitectuur

Op basis van het Bestuurlijk Overleg van de betrokken hogescholen in de HBO-raad op 13 februari 2007 en 29 juni 2007 en in afstemming met het Sectoraal adviescollege kunstonderwijs, kreeg het Platform Interieurarchitectuur de volgende taak:

- Het Platform ontwikkelt een relevant beroepsprofiel.
- Het Platform draagt bij aan de verzameling van kwantitatieve gegevens. Relevante informatie wordt afgestemd met het werkveld.
- Het Platform ontwikkelt een competentieprofiel ten behoeve van masteropleiding Interieurarchitectuur.
- Het Platform doet voorstellen met betrekking tot studielast en inrichting van de masteropleiding interieurarchitectuur.

Platform Interieurarchitectuur

Het Platform Interieurarchitectuur is een samenwerkingsverband van het werkveld, de beroepsvereniging BNI, de diverse opleidingen op

het gebied van de interieurarchitectuur, de HBO-raad en de Stichting Bureau Architectenregister. Het is in oktober 2005 opgericht (na al in november 2004 als werkgroep met de eerste werkzaamheden te zijn begonnen) om de dialoog te bevorderen tussen het beroepsveld en opleidingen. Het Platform houdt zich onder andere bezig met het actualiseren van beroepsprofielen en opleidingsprofielen. Eén van zijn eerste verrichtingen was het vernieuwen van de 'begintermen voor de beroepspraktijk van de interieurarchitect'. Deze startvereisten voor architecten zijn opgenomen in de Nadere Regeling bij de Wet op de Architectentitel. De vernieuwing is inmiddels formeel doorgevoerd (Staatscourant 4 mei 2006). Vervolgens heeft het Platform de mogelijkheden verkend voor het gezamenlijk realiseren van de beoogde opleidingsprofielen ten behoeve van een masteropleiding Interieurarchitectuur in het kunstonderwijs, waarvan dit rapport het laatste product is.

Het Platform Interieurarchitectuur bestaat uit de volgende personen:

- Hans Groeneveld (Stichting Bureau Architectenregister)
- Tijmen van Grootheest (Sectoraal adviescollege kunstonderwijs HBO-raad)
- Roeland van der Hidde (Beroepsvereniging Nederlandse Interieurarchitecten)
- Paul Pos (Overleg Beeldende Kunstonderwijs HBO-raad)
- Wim Ros (Stichting Bureau Architectenregister, voorzitter)
- Fons Schneijderberg (HBO-raad)
- Kees Spanjers (Beroepsvereniging Nederlandse Interieurarchitecten, European Council of Interior Architects)
- Wilhelm Weitkamp (Overleg Beeldende Kunstonderwijs HBO-raad)

Dit rapport is het resultaat van de inbreng van alle in het Platform participerende personen.

Wat is er tot nu toe gedaan om de kwaliteit van de opleiding tot interieurarchitect te verhogen?

De identiteit van interieurarchitectuur, de inhoud van het vakgebied en de kwaliteit van de opleiding vormen al langer een bron van onderzoek en discussie. Al in 1986 stelde een werkgroep van de Beroepsvereniging van Nederlandse Interieurarchitecten (BNI), onder

voorzitterschap van Mart van Schijndel, de nota Eindtermen Opleiding Interieurarchitect op. Deze nota is mede van invloed geweest op de totstandkoming van de Wet op de Architectentitel, waarin de titel 'interieurarchitect' wettelijk is erkend en beschermd. Ten grondslag aan de wet lag de Europese Architectenrichtlijn, maar de Nederlandse wetgever oordeelde dat ook de nauw aan de architectuur verwante vakgebieden van de tuin- en landschapsarchitectuur, stedenbouw en interieurarchitectuur onder de bescherming van de Titelwet moesten vallen.

“...niet alleen is hun opleidingsniveau gelijkwaardig aan dat van de architect, maar in vele gevallen leiden de omstandigheden waaronder de verschillende disciplines hun beroep uitoefenen tot een gecoördineerde samenwerking op voet van gelijkheid en gelijkwaardigheid, waarbij nauwelijks valt aan te wijzen waar de bemoeienis van de een ophoudt en waar de ander begint.”

Minister Beelaerts van Blokland in de Memorie van Toelichting op het voorstel voor de Wet op de Architectentitel, mei 1980.

Ook in internationaal verband is vaak en lang nagedacht over de definitie van interieurarchitectuur. De International Federation of Interior Architects/Designers formuleerde in 1981 de Minimum standards of interior design, in 1983 aangevuld met de Definition of an interior architect/interior designer. In 1993 werd deze breed geformuleerde definitie specifiek voor de Europese situatie herzien door de European Council of Interior Architects, de Europese koepelorganisatie waarin 14 nationale beroepsverenigingen zich verenigd hebben. Diezelfde ECIA ontwikkelde in 2000 het European Charter of Education, dat onlangs werd opgevolgd door het European Charter of Interior Architecture Training 2007.

In het kader van de herstructurering van het kunstvakonderwijs ontwikkelde de Stichting Bureau Architectenregister in 1998 op verzoek van de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs een beroepsprofiel en startkwalificaties voor de interieurarchitect. Het rapport 'Beroepsprofielen en startkwalificaties van de interieurarchitect' werd voorbereid door een werkgroep onder voorzitterschap van SBA- en BNI-bestuurslid Wim Ros en is tot op de

dag van vandaag richtinggevend voor het vakgebied
interieurarchitectuur in politieke en educatieve zin.

Resultaat van de hervorming van het kunstvakonderwijs was dat in 2002 per discipline opleidingsprofielen zijn geformuleerd. Daarin zijn competentiesets omschreven die richtinggevend zijn voor de curricula van de opleidingen. Interieurarchitectuur is in deze systematiek ondergebracht in de opleiding Vormgeving, die is onderverdeeld in Visuele communicatie, Productvormgeving en Ruimtelijke vormgeving. Aan het uitstroomprofiel Ruimtelijke vormgeving zijn voor hogescholen die studenten opleiden tot interieurarchitect de inschrijvingseisen, als genoemd in artikel 11 van de Nadere Regeling bij de Wet op de Architectentitel letterlijk toegevoegd.

Terwijl in het Nederlandse kunstenveld de 'dans om de profielen' in volle gang was, tekenden 25 Europese Ministers van Onderwijs op 19 juni 1999 de Verklaring van Bologna, waarin een verregaande harmonisatie van de Europese onderwijssystemen werd vastgelegd. Belangrijkste punten: leesbare en vergelijkbare diploma's, invoeren van het bachelor/master-stelsel, invoering van een internationaal puntensysteem (het ECTS-systeem) en bevordering van de mobiliteit van studenten en docenten. In Nederland werd het nieuwe systeem met één 'pennenstreek' ingevoerd; vanaf september 2002 zijn alle bestaande Hogere Beroepsopleidingen bacheloropleidingen. Voor de interieurarchitectuur betekende dit dat de opleiding voortaan het bachelorniveau zou hebben, hetgeen strijdig lijkt met de voor de inschrijving in het wettelijk Architectenregister beoogde gelijkwaardigheid met de opleidingen voor architectuur, tuin- en landschapsarchitectuur en stedenbouw, welke wel alle op masterniveau gedoceerd worden.

In 2006 is een wetswijziging tot stand gebracht die de Wet op de Architectentitel met terugwerkende kracht laat aansluiten op de in 2002 ingevoerde bachelor/master-structuur in het hoger onderwijs. Aansluitend is ook de Nadere Regeling geactualiseerd.

Het vastleggen en bevorderen van kwaliteitsstandaarden in internationaal verband

De European Council of Interior Architects (ECIA), het Europese samenwerkingsverband van beroepsverenigingen van interieurarchitecten, verrichtte in 2003 onderzoek naar de positie van de interieurarchitect in de 14 aangesloten landen. De resultaten zijn neergelegd in het rapport Crossing Borders (ECIA, 2003). De ECIA constateert een groeiende professionalisering van het beroep. In een vijftal Europese landen bestaat wetgeving die de titel interieurarchitect beschermt, twee landen zijn vergevorderd met invoering van dergelijke wetgeving. Alle aangesloten verenigingen hebben gedragsregels en kennen toelatingseisen die overeenkomen met het European Charter of Education (ECIA, 2000). In 2004 introduceerde de ECIA uniforme gedragsregels en toelatingseisen in alle aangesloten landen, en een gastlidmaatschap dat grensoverschrijdend werken faciliteert. Dit mede met het oog op de vaststelling in 2005 van de nieuwe Europese Richtlijn betreffende de erkenning van beroepskwalificaties, waarin de positie van de vrije beroepen binnen de Europese Unie geregeld wordt. Artikel 15 van die richtlijn geeft Europese beroepsverenigingen zoals de ECIA de mogelijkheid erkende kwalificaties vast te stellen voor de uitoefening van het beroep.

Problemen ziet de ECIA vooral op het gebied van divergerende wetgeving die de uitoefening van het vak van interieurarchitect op verschillende wijze beïnvloedt. De bouwregelgeving, wetgeving op het gebied van arbo-omstandigheden en andere flankerende regelgeving verschillen per land. Zo is bijvoorbeeld in een aantal landen het aanvragen van een bouwvergunning voorbehouden aan bepaalde geregistreerde professionals, waardoor interieurarchitecten genoodzaakt zijn samen te werken met bijvoorbeeld architecten of zich noodgedwongen moeten beperken tot de decoratieve styling van het interieur. Ook constateert de ECIA een groeiende verschuiving van specifieke interieurarchitectuuropleidingen naar meer algemene designopleidingen. Dit gaat vaak ten koste van de technische knowhow bij de studenten, waardoor de beroepspositie en de relatie van de opleidingen met de professie vervaagt.

De toepassing van de Bolognaverklaring van 19 juni 1999 leidt in veel landen tot een grondige herziening van het bestaande onderwijsstelsel. In veel landen zijn de undergraduate (bachelor) opleidingen volgens de nieuwe structuur inmiddels van start gegaan,

en wordt er gewerkt aan de invulling van de postgraduate (master) studies. De vraag die daarbij speelt is of die tweede fase een professioneel of een wetenschappelijk karakter moet hebben. Probleem is dat in de meeste landen beroepsopleidingen traditioneel geen onderzoeksprogramma hebben. Duidelijk is wel dat Bologna leidt tot een toenemende mate van flexibiliteit, waarbij de postgraduate-programma's een grote verscheidenheid aan duur en inhoud te zien geven; professioneel, wetenschappelijk, en met een meer of mindere mate van specialisatie. Vooralsnog leidt dit vooral tot ondoorzichtigheid over de status en de achterliggende kwaliteit van de verstrekte mastertitels.

Inmiddels heeft de ECIA het European Charter of Interior Architecture Training 2007 vastgesteld. Daarin zijn de startkwalificaties van de professie vastgelegd (conform aan de Nederlandse 'begintermen' bij de Wet op de Architectentitel) en zijn de duur en structuur van de opleiding en de beroepservaring omschreven.

In reactie op de veranderende situatie in het onderwijs naar aanleiding van Bologna, is door de Duitse beroepsverenigingen van architecten (BDA) en interieurarchitecten (BDIA) in samenwerking met enkele universiteiten het initiatief genomen voor de oprichting van een Europees accreditatie-instituut specifiek voor de ontwerpende 'bouw'-vakken. Dit instituut ASAP (Akkreditierungsverbund für Studiengänge der Architektur und Planung) heeft accreditatiestandaards opgesteld en maakt gebruik van een internationaal samengestelde peer group. ECIA en ASAP hebben in 2006 een samenwerkingsovereenkomst getekend teneinde accreditatiekader en competentie- en kwalificatieprofielen op elkaar af te stemmen.

Ook in groter internationaal verband wordt door de International Federation of Interior Architects and Designers (IFI) onderzoek gedaan naar de stand van zaken van de beroepsuitoefening. Een werkgroep werkt aan het samenstellen van een benchmark van minimum en maximum standards of practice. Daarbij wordt met een scheef oog gekeken naar de situatie in Noord-Amerika, waar het aanbod van opleidingen zeer divers is, en op initiatief van de beroepsverenigingen sinds 1972 een kwalificerend orgaan bestaat voor de toetsing van startkwalificaties en de jaarlijks verplichte bij-

en nascholingsprogramma's (NCIDQ, National Council for Interior Design Qualification). In 32 staten in de VS, Canada en Midden Amerika is NCIDQ-registratie verplicht voor de uitoefening van het beroep, en het is een toelatingseis voor alle beroepsverenigingen. Daarnaast bestaat sinds 1970 de Council for Interior Design Accreditation (oorspronkelijk: Foundation for Interior Design Education Research (FIDER), die de opleidingen accrediteert en studie- en onderzoeksprogramma's faciliteert. Opleiders hebben zich sinds 1963 verenigd in de Interior Design Educators Council (IDEC). Een vergelijkbaar instituut werd in 1996 opgericht in Australië, geheten IDEA (Interior Design Educators Association); haar werkterrein breidt zich inmiddels snel uit. De IFI werkt inmiddels aan de opzet van een wereldwijd netwerk van Interior Design Educators. Het initiatief daartoe werd in juni 2006 genomen op een conferentie in Singapore.

Het Platform Interieurarchitectuur heeft de internationale startkwalificaties en accreditatiestandaards, zoals die van de ECIA en de ASAP, gebruikt bij het formuleren van de startkwalificaties van de interieurarchitect en de uitgangspunten van de nieuwe opleiding.

"Vier jaar is te kort om iemand op te leiden tot een competente interieurarchitect, ook al is hij beginnend. Vroeger was dat al onmogelijk, nu is de bestaande opleiding helemaal niet meer in staat om interieurarchitecten goed op te leiden. De samenleving wordt steeds complexer, vanwege de ontwikkelingen in de techniek, de projectontwikkelaars en de organisatiebureaus, maar de belangrijkste oorzaak is wel de emancipatie van het vak zelf. Interieurarchitectuur is een zelfstandige discipline aan het worden, niet meer een onderdeel van de architectuur. Een interieurarchitect moet de leiding kunnen geven aan complexe ontwerpprocessen, waarin vele belangen een rol spelen. Daarvoor is een gelijksoortige opleiding nodig als de andere drie architectuuropleidingen bieden."

Mieke Poot, voorheen interieurarchitect bij OIII Architecten, Docent Koninklijke Academie van Beeldende Kunsten en voorzitter van de Examencommissie van Interieurarchitecten als voorzien in de Wet op de Architectentitel

2 Het beroep van interieurarchitect

Interieurarchitect is een jong beroep. Inherent daaraan is dat het nog volop in ontwikkeling is, terwijl de erkenning, zowel door professionals als door het grote publiek, steeds duidelijker gestalte krijgt. Vooral in het laatste decennium van de vorige eeuw maakte de interieurarchitectuur een enorme ontwikkeling door. Oorzaak daarvan was onder meer de grote aandacht van de media voor het interieur (en van enkele interieurarchitecten voor de media). Daar waar het vak zich op het snijpunt van mode en duurzame kwaliteit bevindt was er onder invloed van een florerende economie sprake van een steeds snellere opvolging van trends. Maar ook binnen het vak zelf waren er belangrijke ontwikkelingen. Zo betekende de opkomst van computer en het internet een wezenlijke verandering voor de belangrijkste dagelijkse bezigheid van de interieurarchitect: het tekenen, presenteren en communiceren. Voor sommigen opende dit nieuwe ontwerp mogelijkheden. Het groeiende bewustzijn voor de kwaliteit van onze leefomgeving vertaalde zich ook in meer aandacht en regelgeving. Opdrachtgevers stellen steeds zwaardere eisen aan de keuze voor een interieurarchitect, voorwaarden en honoraria zijn steeds meer onderhandelbaar en er ligt meer nadruk op verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid. Voeg daarbij de toenemende internationalisering van het werkveld en de groeiende complexiteit van de samenleving, en het is duidelijk dat het beroep van interieurarchitect veelomvattend is en de laatste jaren ingrijpend is veranderd.

Dit hoofdstuk schetst een profiel van het beroep van interieurarchitect. Daarbij wordt een breed perspectief gehanteerd, waarbij ook wordt nagegaan wat de discipline interieurarchitectuur is en hoe ze zich tot andere disciplines verhoudt. De werkzaamheden van de interieurarchitect worden in kaart gebracht en er wordt een beeld gegeven van zijn beroepspraktijk. Kern van het profiel is dat de interieurarchitect zijn beroep zelfstandig, in dienstverband of op contractuele of freelance basis uitvoert en dat zijn primaire werkzaamheid het ontwerpen is. Het feitelijke beroepsprofiel zal in de praktijk uiteraard per interieurarchitect verschillen, afhankelijk van zijn persoonlijke en zakelijke ontwikkeling.

Historie van de interieurarchitectuur

In zijn boek Home, A Short History of an Idea² beschrijft de Amerikaanse architect en historicus Witold Rybczynski het ontstaan van de westerse wooncultuur vanuit het perspectief van het interieur. Als bakermat van de cultuur van 'huiselijkheid, privacy en comfort' ziet hij de Nederlandse burgerlijkheid aan het begin van de 17^e eeuw. Rybczynski plaatst het begin van de interieurarchitectuur ten tijde van de laat 19^e eeuwse Amerikaanse industriële revolutie. Vanuit de Arts & Crafts beweging werd de vormgeving en doelmatigheid van het interieur een op zichzelf staande ontwikkeling, binnen een architectonische context maar met een eigen vormentaal en beoefenaren. In New York verklaart Elsie de Wolfe zichzelf in 1904 tot 'interior designer', en kort daarna wordt door Frank Parsons een gespecialiseerde opleiding tot interieurontwerper opgericht (die overigens nog steeds bestaat)³.

In Europa, en met name in Nederland, is de interieurvormgeving in de eerste helft van de 20^e eeuw vooral het werkterrein van architecten, kunstenaars en handwerkslieden. In alle neo-stijlen, het rationalisme, de Amsterdamse School, de Stijl en het Nieuwe Bouwen speelt de vormgeving van het interieur een onlosmakelijke rol, maar het zijn primair architectonische ontwikkelingen. Aan veel van deze stromingen lag een maatschappelijke ideologie ten grondslag. Architecten en kunstenaars wilden hun werk direct in het maatschappelijke leven plaatsen en bijdragen aan de 'bewustwording' van de massa. In tegenstelling tot de traditionele (religieuze of politiek-ideologische) opvattingen over gemeenschapskunst legden de ontwerpers de nadruk op artistieke oplossingen voor het samengaan van de verschillende kunsten⁴. Tegelijkertijd ontwikkelde zich een gilde van meubelmakers en interieurbouwers die zich aanvankelijk toelegden op het produceren van meubels en interieurontwerpen, maar zich geleidelijk steeds vaker als adviseur en verkoper opstelden.

Direct na de tweede wereldoorlog, in de periode van wederopbouw, werd de Federatieve Stichting Goed Wonen opgericht en startte het Amsterdamse Instituut voor Kunstnijverheidsonderwijs (de latere

² Home, A Short History of an Idea, Witold Rybczynski, Penguin Books 1986, ISBN 0-14-010231-0

³ A Century of Interior Design, Stanley Abercrombie, Rizzoli 2003

⁴ Van neo-renaissance tot post modernisme, honderdvijftig jaar Nederlandse interieurs 1870-1995, Bergvelt, van Burkom, Gaillard et al. 010 Publishers 1996,

Gerrit Rietveld Academie) onder leiding van Mart Stam en Johan Niegeman een opleiding binnenhuisarchitectuur. Ook werden een vakgroep binnenhuisarchitecten van de Vereniging van Beoefenaars der Gebonden Kunsten (GKf) en een werkgroep binnenhuisarchitecten als onderdeel van Arti et Industriae opgericht, welke later fuseerden tot de huidige Beroepsvereniging Nederlandse Interieurarchitecten BNI. In Goed Wonen waren ontwerpers-, fabrikanten-, winkeliers- en consumentenverenigingen vertegenwoordigd. Het doel was verbetering van de wooncultuur voor brede lagen van de bevolking. Geleidelijk liepen de belangen echter uiteen, en zien we ook onder de ontwerpers een duidelijker terreinafbakening ontstaan. De architecten waren druk met de enorme bouwopgave. Het ontwerpen van – seriematig vervaardigde – meubels werd steeds meer een taak van industriële vormgevers. Binnenhuisarchitecten als Ko Liang Ie en Benno Premsele hielden zich echter vooral bezig met het individuele interieur.

Begin jaren '70 komen woonwarenhuizen als Ikea en Habitat op en wordt in Nederland onder invloed van lifestyle bladen als Avenue en VT-Wonen interieurvormgeving modieus en voor eenieder bereikbaar. Daarmee ontstaat een nieuw decoratief eclecticisme. Tegelijkertijd ontwikkelt zich een professionele markt voor de snel groeiende kantoorsector. Kantoormeubelfabrikanten als Ahrend en Gispens nemen hierin het voortouw en trekken een belangrijk deel van de ontwerpmarkt naar zich toe. Geleidelijk onderkent de overheid als grootste opdrachtgever het belang van kwalitatieve interieurinrichting en onder invloed van veranderende werkprocessen, automatisering en regelgeving op het gebied van arbeidsomstandigheden en veiligheid groeit de invloed van interieurarchitecten. Ook de openbare, culturele en de maatschappelijke sector vormen een grote groeiemarkt. Vooral in de zorg is grote vraag naar een andere benadering van huisvestingsconcepten, waarbij interieurarchitecten een belangrijke rol spelen.

In de jaren '90 wordt door industrieel vormgevers Renny Ramakers en Gijs Bakker Droog Design opgericht. Binnen Droog werkt een grote groep ontwerpers aan conceptuele en contextuele ontwerpen van (interieur-)producten. Droog maakt Nederlands design wereldwijd spraakmakend. Enkele Droog-ontwerpers zoals Marcel Wanders gaan zich behalve met productontwerpen ook bezighouden met het ontwerpen van complete interieurs, waarbij ze dezelfde conceptuele

benaderingswijze hanteren. Onder hun invloed ontstaat sinds 2004 een stroming waarbij het interieurontwerp los komt van de architectonische context en zich meer richt op communicatieve en styling aspecten.

Wat is interieurarchitectuur en wat is haar verhouding tot andere disciplines?

De vormgeving van onze leefomgeving is in de westerse wereld een integraal proces dat niet louter gestuurd wordt door praktische gebruikseisen, maar ook de resultante is van een culturele, maatschappelijke en economische ambitie. Binnen de brede discipline van het ruimtelijk ontwerp onderscheiden we tuin- en landschapsarchitectuur, stedenbouw, architectuur, interieurarchitectuur, ruimtelijke vormgeving en productvormgeving. Tussen deze disciplines zijn er dwarsverbanden en overlappingen, en in elke discipline komen specialisaties voor. De interieurarchitect kan in dit kader gedefinieerd worden als de vormgever van de directe leefomgeving. Anders dan bij de andere ontwerpende disciplines staat voor hem de relatie tussen de specifieke gebruiker en de specifieke verblijfsruimte centraal. Dat kan zowel een bestaande als een nieuw te bouwen ruimte zijn. Niet het scheppen van de ruimte staat voorop, maar het vormgeven van de relatie tussen gebruiker en ruimte. Gebruiks- en belevingswaarde zijn daarbij van evenredig belang. Mede onder invloed van ontwikkelingen in de beeldende kunst wordt steeds vaker van de interieurarchitect verwacht dat hij een ruimte met autonome kwaliteiten weet te scheppen.

Naast de aan de gebouwde omgeving gerelateerde ontwerpende disciplines maakt interieurarchitectuur deel uit van het gebied van de vormgeving: ruimtelijke vormgeving, productvormgeving en grafische vormgeving. Steeds vaker vormen deze disciplines een geïntegreerd onderdeel van het interieurontwerp, maar zij onderscheiden zich van de interieurarchitectuur door de grotere nadruk op communicatieve aspecten. De meeste verwantschap kent het werkproces van de interieurarchitect met dat van de productontwerper. Met name op het gebied van interieurproducten (stoffering, meubilering, verlichting en losse elementen) bestaan er grote overlappen tussen beide vakgebieden.

Een betrekkelijk nieuwe vorm van ruimtelijke vormgeving is de styling. Stylisten richten zich vooral op de visuele beleving en identiteit van de ruimte. Mode en trends zijn bepalend voor de wijze waarop de doorgaans decoratieve middelen worden ingezet, en daardoor is het resultaat veelal tijdgebonden. Styling kan onderdeel zijn van interieurarchitectuur, vooral in commerciële en residentiële omgevingen waarbij de sfeerbepalende karakteristiek een belangrijke rol speelt.

Naast een relatie met de ontwerpende disciplines kent interieurarchitectuur een in betekenis groeiende relatie met niet-vormgevende disciplines. Ergonomie en (preventieve) gezondheidszorg zijn de afgelopen jaren van toenemende invloed geweest op de interieurvormgeving. Psychologie en belevingswaardeonderzoek zijn van oudsher factoren die nauw verweven zijn met interieurarchitectuur. Multiculturaliteit vormt een betrekkelijk nieuwe en uitdagende opgave voor onze maatschappij, en daarmee voor de interieurarchitect. Hetzelfde geldt voor het ontwikkelen van duurzame oplossingen.

Wat zijn de werkzaamheden van de interieurarchitect?

De werkzaamheden van de interieurarchitect kunnen als volgt worden onderscheiden:

1. De primaire werkzaamheid van de interieurarchitect is het ontwerpen. Dit ontwerpen dient opgevat te worden als een integrerende bezigheid. Het ontwerp is dat complex van beslissingen waardoor het eindresultaat in al zijn factoren en aspecten gedefinieerd wordt. Het ontwerp kan mede het resultaat zijn van onderzoek en innovatie. De interieurarchitect gebruikt middelen om over het ontwerp te communiceren. Hij draagt de verantwoordelijkheid voor de formele en juridische aspecten van het proces dat leidt tot realisatie van het ontwerp.
2. De interieurarchitect stuurt het gehele proces van totstandkoming van het eindresultaat aan. Dit betekent dat hij de methoden en technieken hanteert die in dit proces vereist zijn, opdat uitvoerende partijen het ontwerp kunnen realiseren.

3. De interieurarchitect voert een administratie, waarin het proces van ontwerpen en uitvoering bijgehouden wordt.

Hoe ziet de beroepspraktijk van de interieurarchitect eruit?

Een interieurarchitect is kunstenaar en ondernemer. Voorop staat de artistieke prestatie. Maar of hij nu voor eigen rekening en risico opdrachten uitvoert, of zijn activiteiten in team- of dienstverband ontplooit, steeds wordt van hem verwacht dat hij in staat is zodanige beslissingen te nemen dat zowel zijn bedrijfsmatig handelen als het belang van zijn opdrachtgever gewaarborgd is. Voor de zelfstandig werkende interieurarchitect is een proactieve houding ten opzichte van marktontwikkelingen vereist. De zelfstandige ondernemer moet beschikken over een sterke motivatie en attitude, en bereid en in staat zijn persoonlijke financiële risico's te dragen.

In de informele sfeer ontwikkelt de interieurarchitect samen met de opdrachtgever een code op basis waarvan de inhoudelijke kwaliteit en visies die aan het eindproduct ten grondslag liggen, getoetst kunnen worden. Aspecten van persoonlijkheid bij zowel de interieurarchitect als de opdrachtgever zijn hierbij van groot belang. In formeel opzicht wordt de verhouding tussen interieurarchitect en opdrachtgever geregeld in een contract of opdrachtbevestiging. Hierin worden vastgelegd de inhoud en omvang van de opdracht, de inputgegevens en door wie, wanneer en in welke mate deze worden verstrekt, het tijdsbestek en eventueel de fasering waarbinnen de opdracht wordt uitgevoerd, een omschrijving van de door de interieurarchitect te verlenen diensten en producten, en het honorarium en de vergoeding van kosten. Aan het contract kunnen algemene voorwaarden worden toegevoegd, bijvoorbeeld de Basis Voorwaarden 2001 van de BNI (BV 2001) of de Nieuwe Regeling (DNR 2005).

Interieurarchitecten zijn steeds vaker in een multidisciplinaire omgeving werkzaam, waarin de grenzen tussen de verschillende disciplines vervagen. Zo kunnen ze in dienst zijn van breed werkende architectenbureaus, bureaus die zich richten op het brede gebied van communicatie, marketing en ruimtelijk ontwerp, en kunnen ze samenwerken met organisatieadviseurs. Anderzijds zien we dat de

toegenomen complexiteit van de samenleving om verdergaande specialisatie van ontwerp- en adviesdiensten vraagt. De interieurarchitect vervult zijn rol steeds vaker in een ad hoc samengesteld team, waarin elke specialisatie zijn eigen taak en verantwoordelijkheid heeft. De interieurarchitect moet zijn rol in een dergelijke complexe structuur kunnen spelen, rekening houden met de belangen en verantwoordelijkheden van anderen, en bestand zijn tegen de integriteitsconflicten die hiervan soms het gevolg zijn. Door de branche zijn en worden instrumenten ontwikkeld om deze ontwikkeling te faciliteren.⁵

De hedendaagse kenniseconomie vereist voor een vakbekwame beroepsuitoefening dat het kennisniveau voortdurend op peil wordt gehouden. De professionele interieurarchitect dient een attitude te hebben voor 'een leven lang leren'. Hij kan hiervoor gebruik maken van seminars, workshops, cursussen en professionele studies. Dit kan bij- of nascholing zijn op het gebied van ontwerptheorie, bijzondere facetten van het interieurontwerp, technische kennis, kennis van wet- en regelgeving, communicatievaardigheden, persoonlijke effectiviteit, ondernemerschap en bedrijfsadministratie, acquisitie en marketing, historie en cultuur, enzovoort. De beroepsverenigingen BNI en BNO bieden op incidentele basis dergelijke cursussen aan, terwijl ook door diverse marktpartijen cursus- en trainingsprogramma's worden aangeboden. Door de BNI is in 2002 gestart met de 'BNI terugkomdagen', compacte trainingsprogramma's die worden georganiseerd in en met de academies, die een aanzet vormen voor de ontwikkeling van een programma voor permanente beroepseducatie. Een regeling voor verplichte permanente beroepseducatie zal onderdeel zijn van de herziening van de Wet op de Architectentitel.

Permanente educatie

De opleiding tot interieurarchitect mag niet worden gezien als een gesloten proces; interieurarchitecten moeten blijf geven van een attitude voor 'een leven lang leren'. Om op de hoogte te blijven van

⁵ De Nieuwe Regeling (DNR 2005) vormt niet alleen het juridische kader voor de rechtsverhouding tussen de interieurarchitect en zijn opdrachtgever, maar regelt ook de verhouding met de andere bij het project betrokken adviseurs. Voor interieurarchitecten die in dienstverband werkzaam zijn wordt door de BNI aansluiting gezocht bij het reeds lang bestaande arbeidsvoorwaardenoverleg en de CAO voor personeel in dienst van architectenbureaus.

nieuwe technologische ontwikkelingen, veranderingen in de uitvoeringspraktijk en maatschappelijke, sociale en ecologische veranderingen die daarop van invloed zijn dient de interieurarchitect “er steeds naar te streven zijn deskundigheid en vakbekwaamheid te verbeteren. Hij neemt uitsluitend opdrachten aan die passen binnen zijn professionele mogelijkheden⁶”.

Onder permanente educatie wordt niet verstaan het volgen van reguliere opleidingsprogramma's met als doel het verwerven van een hogere graad, maar naar een continu leerproces dat de kennis en vakbekwaamheid onderhoudt, versterkt of vergroot. “Continuing education and training shall ensure that persons who have completed their studies are able to keep abreast of professional developments to the extent necessary to maintain safe and effective practice.”⁷

⁶ ECIA model gedragsregels voor interieurarchitecten, regel 1.2.

⁷ Richtlijn 2005/36/EC van het Europees Parlement en de Raad inzake erkenning beroepskwalificaties, artikel 22-b.

Wat is het werkterrein van de interieurarchitect?

Het werkterrein van de interieurarchitect heeft zich de afgelopen decennia ontwikkeld van het inrichten van particuliere woningen naar het gebied van de institutionele projecten in de semi-publieke of openbare ruimte. Volgens de meest recente cijfers wordt nog circa 34% van de honorariumomzet van Nederlandse interieurarchitecten gerealiseerd in de particuliere sector. Institutionele sectoren zijn onder meer: kantoorinrichting (circa 21%), horeca en detailhandel (circa 12%) en onderwijs, cultuur en gezondheidszorg (circa 17%).⁸ Bij het werken aan institutionele projecten is de interieurarchitect steeds vaker een van de ontwerpers binnen een veel groter multidisciplinair team.

De laatste jaren zien we dat interieurarchitecten, mede onder invloed van tendensen in de beeldende kunst, hun vormgevingsmiddelen ook vanuit een autonome invalshoek ontwikkelen. De relatie met de gebruiker en de functionele aspecten van het ontwerp vervagen daarbij, maar de conceptuele kwaliteit van het aldus ontstane werk kan van grote invloed zijn op de verdere ontwikkeling van het vakgebied en de daarbij gehanteerde vormentaal. Over autonome projecten van interieurarchitecten en projecten op het raakvlak van beeldende kunst en interieurarchitectuur zijn geen cijfers voorhanden.

Particuliere projecten

Hier vervult de interieurarchitect doorgaans de klassieke rol van vertrouwensman van de opdrachtgever, die tevens de gebruiker van het project zal zijn. Hij stelt (mede) het programma van eisen op, maakt het ontwerp, overlegt daarover met zijn opdrachtgever, en draagt vervolgens de verantwoording voor de uitvoering. Het betreft doorgaans kleinschalige verbouw- en inrichtingsprojecten, waarvoor naast conceptuele kwaliteiten ook basiskennis van bouwtechniek, bouwregelgeving en bouweconomie vereist is. De rol van supervisor van het bouwproces vereist zekere managementkwaliteiten.

⁸ Bron: Interieurarchitectuur in Nederland, Prof. Dr. E. Masurel, Economisch en Sociaal Instituut van de Vrij Universiteit Amsterdam, in opdracht van Beroepsvereniging Nederlandse Interieurarchitecten, 2003.

Kantoren en bedrijven

Bij de inrichting van kantoren of bedrijven gaat het vaak om reeds aanwezige bouwkundige casco's. De gebruikers van deze ruimten zijn vaak niet de directe opdrachtgever. Afhankelijk van de schaal van de opdracht kan samenwerking met bijvoorbeeld installatieadviseurs, organisatieadviseurs en automatiseringsdeskundigen aan de orde zijn. Bij kleinere projecten maken deze aspecten vaak deel uit van de taak van de interieurarchitect. Naast bouwregelgeving wordt specifieke kennis op het gebied van arbeidsomstandigheden en ergonomie verondersteld. Bij de uitvoering heeft de interieurarchitect te maken met interieurbouwers en leveranciers van 'harde' (meubilair) en 'zachte' (stoffering) interieurproducten. De nadruk zal daarbij meer liggen op zijn commerciële kwaliteiten en onderhandelingsvaardigheden.

Retail-, leisure- en horecasector

Bij projecten op dit gebied ligt de nadruk op marketing en strategie. De echte klanten van de interieurarchitect zijn daar de klanten van zijn opdrachtgever. Het kan daarbij gaan om een unieke formule, of om een keten van gelijkgerichte ondernemingen. Er kan een bestaand concept zijn (een 'brand'), of er moet een formule ontwikkeld worden. De nadruk van het ontwerp zal liggen op sfeerbepalende en communicatieve aspecten. Samenwerking in de ontwerpfase met retail-deskundigen, marktontwikkelaars en grafisch vormgevers is vaak aan de orde, waarbij de interieurarchitect verantwoordelijk is voor de integratie van deze aspecten in het ruimtelijk ontwerp. In technische zin heeft de interieurarchitect te maken met bestaande of cascoruimtes, waarbij de architectonische compositie en uitdrukking van de buitenzijde (het gevel- of pui-ontwerp) een bijzondere complicatie vormen. Voor bepaalde deelsectoren is bijzondere kennis van regelgeving vereist, bijvoorbeeld op het gebied van Warenwet en HACCP, milieuwetgeving, Arbo-wetgeving en gebruiksvergunningen.

Hospitality en publieke sector

In de hospitality-sector gaat het om hotels, woon-zorgomgevingen, ziekenhuizen enzovoort en in de publieke sector om openbare en semi-

openbare gebouwen, bijvoorbeeld voor onderwijs. In beide sectoren dient de interieurarchitect drie heren; naast de bijzondere eisen en wensen van de specifieke opdrachtsituatie en opdrachtgever moet een hoogwaardige en gastvrije verblijfskwaliteit voor de bezoeker worden gerealiseerd en moeten een efficiënte bedrijfsvoering en een goede werkomgeving voor de medewerkers worden gecreëerd. Daarbij heeft hij te maken met bijzondere inrichtingseisen en wetgeving. Deze complexe functionaliteit vergt doorgaans een multidisciplinaire aanpak waarbij de interieurarchitect scherp moet toezien op zijn taakafbakening en verantwoordelijkheid. Juist in deze sectoren dreigt anonimisering en kan de interieurarchitect met zijn specifieke kwaliteiten bijdragen aan verblijfskwaliteit en belevingswaarde.

Wat zijn belangrijke kwalificaties van de interieurarchitect?

De belangrijkste eis waaraan de interieurarchitect dient te voldoen is dat hij gevormd is tot ontwerper. Dit betekent dat hij dusdanig gevormd is dat hij het verworvene in alle beroepssituaties toe kan passen, in de context van een ontwikkelde houding. Dit stelt eisen aan de persoon en de persoonlijkheid van de ontwerper. De ontwerper dient dan ook niet alleen gericht te zijn op het verwerven en toepassen van praktische kennis en vaardigheden, maar dient ook vanuit persoonlijk talent en verbeeldingskracht, kritisch, bewust, inventief, creatief, alert en participierend om te kunnen gaan met informatie en deze in een ruimer maatschappelijk en cultureel perspectief te kunnen plaatsen. Hij dient iedere keer opnieuw vanuit veranderende omstandigheden en nieuwe informatie op integrale wijze oplossingen te kunnen vinden en hieraan vorm te geven.

Kenmerkend voor een professionele beroepsuitoefening is het vermogen tot integreren. De interieurarchitect moet uit de veelheid van aspecten van de opdracht een samenhangend beeld scheppen en daarvoor de verantwoordelijkheid nemen. Mondialisering, mobiliteit, schaalvergroting en de invloed van media, alsmede de ontwikkeling van nieuwe technieken en materialen maken het beroep minder ambachtelijk en minder specifiek lokaal gebonden. Verzakelijking, marktstrategieën en bedrijfsconcepten worden steeds belangrijker, waarbij de interieurarchitect professioneel inspeelt op

gebruikersbelangen. De kennis, kunde en vaardigheden van de interieurarchitect bestrijken het gehele gebied van het ruimtelijk vormgeven. De economische aspecten dienen daarbij in balans te zijn met de betekenisaspecten, die weer in balans zijn met de praktische en formele aspecten.

Interieurarchitectuur heeft een grote sociale impact. De interieurarchitect dient zich bewust te zijn van zijn verantwoordelijkheid tegenover mens en maatschappij. Internationalisering en toegenomen mobiliteit vergen dat de interieurarchitect in staat is verschillende culturele achtergronden te respecteren, te analyseren en te beschermen, een sociale verantwoordelijkheid te ontwikkelen en adequaat te reageren op lokale contexten en identiteiten. Daarnaast dient hij zich bewust te zijn van de duurzaamheidsaspecten van de ontwerpogave waar hij voor staat. Al met al moet de interieurarchitect op elk niveau rekening houden met de consequenties die zijn werk kan hebben op de veiligheid, gezondheid en het welbevinden van alle gebruikers die redelijkerwijs verwacht mogen worden het product van zijn werk te gebruiken.

"Een bachelor heeft een minder verantwoordelijke rol binnen het interieurveld dan een master. Hij zal zich meer op werkvoorbereiding en ondersteuning van de interieurarchitect richten. De master zal zich vooral moeten onderscheiden door meer praktijkervaring, grotere creatieve visie en de capaciteit om complexere terreinen binnen het vakgebied te beheersen."

Julian Wolse, Ontwerpgroep Trude Hooykaas

3 Startkwalificaties voor de interieurarchitect

De beginnende interieurarchitect dient een dusdanige attitude te hebben en over voldoende in breedte en diepte ontwikkelde kennis, inzicht en vaardigheden te beschikken dat hij in de beroepspraktijk kan functioneren. Dat wil zeggen dat hij op zelfstandige wijze opdrachten kan uitvoeren of onderzoek kan doen, in overeenstemming met het geheel van op dat moment aanwezige praktische en theoretische beroepsmatige vaardigheden. Daarbij dient hij naast zijn theoretische en praktische vorming over een zekere mate van praktijkervaring te beschikken. Teneinde op de hoogte te blijven van nieuwe technologieën, vakmatige ontwikkelingen en veranderende culturele, sociale en ecologische omstandigheden dient hij op structurele wijze deel te nemen aan bij- en nascholing.

Samenvattend kunnen de startkwalificaties voor het beroep van interieurarchitect als volgt worden omschreven:

1. een opleiding die tenminste voldoet aan de criteria als geformuleerd in artikel 11 van de Nadere regeling bij de Wet op de Architectentitel en de uitwerking daarvan in het European Charter of Interior Architecture Training 2007;
2. een gekwalificeerde beroepservaringsperiode van tenminste 2 jaar.

Teneinde de vereiste diepgang en breedte in kennis, inzicht en vaardigheden te verkrijgen en om een gelijkwaardig opleidingsniveau met de andere architectonische disciplines en in Europees verband te waarborgen is een opleiding op masterniveau noodzakelijk.

Opleidingen moeten geaccrediteerd zijn conform het accreditiekader van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie of een gelijkwaardig buitenlands accreditatieorgaan. Bij het accreditatieproces dient de mate waarin wordt voldaan aan de begintermen van de Wet op de Architectentitel nadrukkelijk te worden meegewogen.

Bij het samenstellen van studieprogramma's en curricula dienen de opleidingsinstituten zich te baseren op het in samenspraak met het beroepsveld geformuleerde opleidingsprofiel en competentiekader.

Gestructureerd overleg voor het onderhoud van beroepsprofiel, opleidingsprofiel en competentiekader is noodzakelijk.

"De masteropleiding is een manier om meer diepgang en debat in de discipline te krijgen, daar is behoefte aan. Theorievorming en ontwerpend onderzoek, en kennis van historie en tradities zijn van belang. Daarbij zouden de grenzen van enerzijds architectuur en anderzijds design moeten worden verkend. Er mag in het curriculum ook aandacht komen voor journalistiek en uitdrukkingsvaardigheid. De bacheloropleiding daarentegen moet vooral praktisch gericht zijn. Een bachelor moet immers geen 'halve interieurarchitect' zijn. Vooral nu steeds meer grote architectenbureaus een eigen interieurafdeling hebben, is er voor deze groep zeker emplooi. Een meer wetenschappelijk gerichte master vereist een eigen instroomniveau. Ook een kruislinkse instroom, bijvoorbeeld van architectuur-bachelors in een interieur-master of omgekeerd, zou mogelijk moeten zijn, zo nodig door middel van aanvullende studieprogramma's."

Harm Tilman, hoofdredacteur De Architect en De Architect Interieur

"In een masteropleiding interieurarchitectuur moeten onderzoek en theorievorming een plaats krijgen. Daarbij is het van belang samenwerking te zoeken met universiteiten en instituten, zowel nationaal als internationaal. Naast zorg en onderwijs zijn herbestemming en restauratie belangrijke opgaven voor de toekomst waarin interieurarchitecten een belangrijke rol kunnen spelen. Ook het buiteninterieur in de publieke ruimte staat steeds meer in de aandacht. Gespecialiseerde masters op deze gebieden, opgezet vanuit het referentiekader van de interieurarchitect, kunnen een toegevoegde waarde voor de discipline vormen."

Janny Rodermond, directeur Stimuleringsfonds voor Architectuur

4 Uitgangspunten van de nieuwe opleiding

Wat betekenen de in de vorige hoofdstukken genoemde kenmerken van het beroep van interieurarchitect en de gestipuleerde startkwalificaties voor de beoogde masteropleiding? We weten nu wat het vak interieurarchitectuur is en hoe het zich tot andere vakken verhoudt, we hebben het werkveld en de beroepspraktijk van de interieurarchitect beschreven en zijn belangrijkste werkzaamheden in kaart gebracht. Dit hoofdstuk stelt hoe de opleiding aan de eerder, in hoofdstuk 1, geformuleerde uitgangspunten voldoet. Het volgende hoofdstuk specificeert in termen van competenties de eindkwalificaties van de nieuwe masteropleiding. Daarmee is het opleidingsprofiel geschetst.

Uitgangspunt 1

De te realiseren masteropleiding interieurarchitectuur voldoet aan de gestelde eisen in de (aangepaste) Wet op de Architectentitel en de daaraan verbonden Nadere Regeling en aan de eisen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie (NVAO).

Interieurarchitectuur ontstaat vanuit het spanningsveld tussen rationaliteit, kennis en intuïtie. Opleidingsprogramma's moeten de student leren conceptueel te denken, te coördineren en integreren, en ontwerpideeën tot uitvoering te brengen. Tijdens hun studie moeten studenten in de interieurarchitectuur hun ontwerpvaardigheden ontwikkelen en de technische en theoretische kennis en vaardigheden verwerven die het hun mogelijk maakt in hun verdere carrière hun rol als generalist te spelen, interdisciplinaire programma's te coördineren en samen te werken in teams van specialisten. De specifieke complexiteit van hun vaardigheden onderscheidt interieurarchitecten van anderen die bijdragen aan de gebouwde omgeving.

Het diploma van de masteropleiding Interieurarchitectuur moet recht geven op inschrijving als interieurarchitect in het Architectenregister zoals voorzien in de Wet op de Architectentitel.

Curricula en diploma's moeten aansluiten bij Europese en internationale standaarden. De Bologna-verklaring van 19 juni 1999

stelt eisen aan de inrichting van de opleiding en de kwalificatie van diploma's. Daarnaast dienen opleidingprogramma's en diploma's aan te sluiten bij richtlijnen van de EU betreffende de erkenning van beroepskwalificaties. In 2005 werden de Architectenrichtlijn (85/384) en de Richtlijnen inzake wederzijdse erkenning van diploma's (89/48 en 92/51) vervangen door de Richtlijn erkenning beroepskwalificaties (2005/36). De wijziging van de Wet op de Architectentitel (Wet van 12 juni 2008), die op 15 juli in werking is getreden implementeert deze richtlijn.

De in de ECIA verenigde beroepsverenigingen van interieurarchitecten, waaronder de BNI, hanteren als minimum toelatingsvoorwaarden de startkwalificaties zoals die zijn vastgelegd in het European Charter of Interior Architecture Training 2007. Het in dit document genoemde niveau van kennis, inzicht en vaardigheden komt exact overeen met de begintermen zoals omschreven in de Nadere regeling bij de Nederlandse Wet op de Architectentitel. In een appendix worden de verschillende kennis-, inzicht- en vaardighedeniveaus nader uitgewerkt. Het document biedt daarmee voldoende aangrijpingspunten voor het samenstellen van competentieprofielen en curricula, rekening houdend met lokale en/of culturele noden en behoeften.

UNESCO en de UIA (Union Internationale des Architectes) stelden het Charter for Architectural Education op, en UIA publiceerde het Accord on Recommended International Standards in Architectural Practice. Opleidingen in de interieurarchitectuur zouden zich ten doel moeten stellen toegelaten te worden tot het UIA register van opleidingen en daardoor internationale erkenning en uitwisselbaarheid van opleidingsmodules en diploma's verkrijgen. Een vijfjarige opleiding afgesloten met een master-degree is daarvoor minimaal vereist.

Het door de NVAO opgestelde Accreditatiekader opleidingen hoger onderwijs (februari 2003) omschrijft de eindkwalificaties voor HBO-opleidingen als volgt:

- De eindkwalificaties zijn mede ontleend aan de door (of in samenspraak met) het relevante beroepenveld opgestelde beroepsprofielen en/of beroepscompetenties.

- Een HBO-bachelor heeft de kwalificaties voor het niveau van beginnend beroepsbeoefenaar in een specifiek beroep of samenhangend spectrum van beroepen waarvoor een HBO-opleiding vereist is of dienstig is.
- Een HBO-master heeft de kwalificaties voor het niveau van zelfstandig en/of leidinggevend beroepsbeoefenaar in een beroep of spectrum van beroepen, dan wel het niveau van het functioneren in een multidisciplinaire omgeving waarin een HBO-opleiding vereist is of dienstig is.

Deze eindkwalificaties zijn mede gebaseerd op de zogenoemde Dublin Descriptoren.

Uitgangspunt 2

Interieurarchitectuur is gelijkwaardig aan de andere onder de Wet op de Architectentitel vallende ontwerpdisciplines.

Dit alles heeft gevolgen voor de inrichting van de opleiding tot interieurarchitect in Nederland. De huidige vierjarige HBO-opleiding op bachelorniveau divergeert met de studietrajecten van de andere disciplines die in de Wet op de Architectentitel begrepen zijn; die zijn op masterniveau minstens vier jaar bij de Academies van Bouwkunst en vijf jaar bij de Technische Universiteiten.

Beroepsprofiel en maatschappelijke ontwikkelingen zoals eerder in dit rapport omschreven nopen tot een kwaliteitsverbetering van de opleidingen in de interieurarchitectuur. Enerzijds zien we in de maatschappij een toenemende grensvervaging tussen de verschillende disciplines, waardoor van ontwerpers een brede oriëntatie en inzetbaarheid verlangd wordt. Anderzijds kunnen we constateren dat de eisen die aan de interieurarchitect worden gesteld in technische en organisatorische zin steeds zwaarder worden. Het bachelor/masterstelsel sluit goed bij deze ontwikkelingen aan: een brede bacheloropleiding, waarin de student vakkennis opdoet en over de grenzen van de eigen discipline heen leert kijken en leert samenwerken op vele niveaus, gevolgd door specialisatie en onderzoek in een op de beroepspraktijk toegesneden masterstudie.

Gegeven de gelijkwaardigheid van de onderscheiden architectuurdisciplines en de noodzakelijke zwaarte van de opleiding dient de studielast van de masteropleiding 120 ECTS te bedragen.

Beroepservaring

Andere met de herziening van de Wet op de Architectentitel beoogde doelstellingen (het bevorderen van de kwaliteit van de gebouwde omgeving door waarborging van de vakbekwaamheid van architecten, inclusief interieurarchitecten, het uitvoeren van de Europese richtlijn betreffende de erkenning van beroepskwalificaties en consumentenbescherming) die slechts zijdelings met de voorgestelde masteropleiding Interieurarchitectuur te maken hebben, zijn door de wetgever vertaald in voorstellen betreffende de invoering van een periode van twee jaar beroepservaring als aanvullende voorwaarde voor inschrijving in het Architectenregister, een regeling permanente educatie (bij- en nascholing) en de invoering gedragscode en klachtrecht.

Een beroepsopleiding bestaat naast een academische studie uit een gestructureerde, begeleide en beoordeelde werkervaringsperiode. De beroepspraktijk is een divers en veelzijdig geheel van kennis, kunde en begrip, waarvan de principes en achtergronden kunnen worden geleerd op school maar waarbij inzicht en deskundigheid vooral in de praktijk moeten worden verworven. Een beroepservaringsperiode bestaat uit een training in de praktijk bedoeld om de aspirant interieurarchitect bekend te maken met ontwerp en realisatie en met de beroepspraktijk. De gewijzigde Wet op de Architectentitel vereist een beroepservaringsperiode van tenminste twee jaar, opgedaan na het behalen van de mastertitel, om voor inschrijving in het register in aanmerking te komen. Het doel van deze beroepservaringsperiode is:

- het verwerven van relevante kennis en deskundigheid in de interieurarchitectuurpraktijk,
- het opdoen van een brede ervaring in de interieurarchitectuur praktijk,
- het vastleggen van de activiteiten en de opgedane ervaring tijdens deze beroepservaringsperiode.

De beroepservaringsperiode dient onder supervisie te worden uitgevoerd. De supervisor moet een geregistreerd interieurarchitect zijn met ten minste drie jaar beroepservaring en die als werkgever of mentor degene is aan wie de aspirant interieurarchitect tijdens de beroepservaringsperiode rapporteert.

Door de beroepservaring van twee jaar bevinden de attitude, kennis en kunde van de interieurarchitect zich op het niveau van een volwaardig zelfstandig en beroepsmatig functioneren. In het algemeen kan gesteld worden dat waar de begintermen vooral gericht zijn op het ontwerperschap en de vakmatige ontwikkeling, de interieurarchitect zich in zijn aanvankelijke beroepsmatige functioneren meer op aspecten als ondernemerschap, procesbeheersing, vakmatige uitdieping en persoonlijke ontwikkeling zal richten.

Uitgangspunt 3

De beoogde masteropleiding interieurarchitectuur moet een kwaliteitsimpuls geven aan de discipline interieurarchitectuur, die om een specifiekere opgeleide beroepsbeoefenaar vraagt, die in staat is voor complexe actuele ontwerpopgaven toekomstgerichte oplossingen te genereren.

De masteropleiding bouwt in principe voort op de bacheloropleiding, en zal daar van verschillen door een hoger niveau en een breder perspectief op het vakgebied. De studenten zullen hun kennis, vaardigheden en ontwerpende vermogens verder verdiepen en in een breder spectrum aan praktijksituaties leren toepassen. Bovendien zullen de studenten hun vermogens ontwikkelen in een omgeving waarin actualiteit en innovatie belangrijke parameters zijn. Instroom in de masteropleiding vindt plaats op basis van te toetsen relevante kwalificaties.

De nadruk in de opleiding ligt op het ontwikkelen van het vermogen om zelfstandig een oorspronkelijk bijdrage te leveren aan het tot wasdom brengen en toepassen van ideeën. Dit is uiteraard conform de Dublin Descriptoren en de Wet op de Architectentitel. Maar van de afgestudeerde master mag meer verwacht worden. Hij zal zijn creativiteit niet alleen met een sterk ontwikkeld ruimtelijk inzicht

moeten weten te combineren, maar ook met communicatieve en organisatorische vaardigheden. Bovendien moet hij zijn technische vaardigheden zo goed beheersen dat hij ook op dit gebied zelfstandig kan werken en tot integrale oplossingen kan komen. Daarenboven verlangen we van de student een onderzoekende houding, nieuwsgierigheid voor de actualiteit en het vermogen om innovatief te denken. Hij moet blijk geven van inzicht in de ontwerpgegevens van dit moment en een goed gevoel ontwikkeld hebben voor maatschappelijk ontwikkelingen die voor het genereren van toekomstgerichte oplossingen van belang zijn. Daarnaast is het belangrijk dat de afgestudeerde master geleerd heeft hoe hij zijn eigen werkproces verder kan ontwikkelen en hoe hij zich in zijn vak verder kan professionaliseren. Mede door stages heeft hij de eerste stappen in dit proces reeds gezet.

De afgestudeerde masters moeten beschikken over onderzoekskwaliteiten en een breed theoretisch referentiekader. We verlangen van hen dat ze inzicht hebben in de wensen van de samenleving ten aanzien van de leefomgeving, maar ook kennis van de historische context en begrip van de factoren die van invloed zijn op het succes van ruimtelijk ontwerpen. Hun reflectieve en onderzoekende vermogens moeten in die mate ontwikkeld zijn dat ze maatschappelijke en culturele ontwikkelingen aan research kunnen onderwerpen en daarbij in gesprek kunnen gaan met beoefenaren van andere disciplines. Deze kwaliteiten moeten ook blijken uit de mate waarin de afgestudeerden kunnen omgaan met veranderingsprocessen. Onderzoek en ontwikkeling zullen een integraal onderdeel zijn van de masteropleiding.

Om een opleiding te realiseren die in staat is de dynamiek van het vak in een actueel opleidingsprogramma te vertalen, is geregeld overleg tussen het onderwijs- en beroepsveld noodzakelijk. Dat zal op landelijk niveau georganiseerd worden. Daarnaast is het nodig om in onderzoek samen te werken met andere disciplines. Daarbij moet ook gedacht worden aan projecten waarin de grenzen van het ontwerponderzoek zodanig verlegd worden dat ze ook cognitieve vraagstukken omvat waarin het gaat om de invloed van ontwerp op de psyche en de mechanismen die daarbij een rol spelen. Kennis daarover vormt een van de fundamenteën van het vakgebied. Door incorporatie van dergelijke onderwerpen in het bereik van de opleiding, wordt

tevens bewerkstelligd dat onderzoek en theorievorming ook buiten de opleidingssfeer tot een integraal onderdeel van de discipline worden. Ook in die zin draagt de opleiding bij tot vernieuwing en actualisatie van de beroepspraktijk.

Uitgangspunt 4

De masteropleiding Interieurarchitectuur moet een belangrijke rol spelen in de internationalisering van het ontwerponderwijs in Nederland.

De Nederlandse architectuur en vormgeving hebben internationaal een grote naam. Enkele vooraanstaande Nederlandse architectenbureaus behoren wereldwijd tot de meest vernieuwende. Andere hebben met zorgvuldige, eigentijdse ontwerpen omvangrijke buitenlandse portefeuilles opgebouwd. Sinds een klein decennium beleven we de hype van het Nederlands design. Ook een handvol Nederlandse interieurarchitecten is zeer in trek en krijgt prestigieuze opdrachten van onder andere de topmusea in Engeland en de Verenigde Staten. Zowel de architectuur als de vormgeving uit ons land heeft het imago van creativiteit, experiment en cultureel bewustzijn.

In het kunstonderwijs zien we de internationale belangstelling vertaald in de participatie van relatief grote groepen buitenlandse studenten. In het hele hoger onderwijs in Nederland is ongeveer 4% van de studenten uit het buitenland afkomstig.⁹ Bij de bacheloropleiding Vormgeving komt minimaal 22% van de studenten uit het buitenland. Toch steekt de participatie van buitenlandse studenten in de vormgeving nog zwak af bij die in andere disciplines. Van de beeldende kunststudenten in Nederland komt volgens de gegevens van de HBO-raad bijna 30% uit het buitenland, in de muziek is dat zelfs meer dan 30% en in de Dans bijna 45%.¹⁰

⁹ Kennis in kaart 2006, Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, november 2006, p. 80.

¹⁰ Deze cijfers zijn ontleend aan dataverzamelingen van de HBO-raad: www.hbo-raad.nl. Het gaat uitsluitend om studenten van westerse en niet-westerse herkomst van wie de herkomst bij de HBO-raad bekend is. Van een deel van de ingeschreven studenten is bij de HBO-raad niet bekend wat de herkomst is. Waarschijnlijk valt het aantal buitenlandse studenten in werkelijkheid dus hoger uit. Het percentage autochtone studenten bij de verschillende opleidingen is (studenten met een onbekende herkomst buiten beschouwing latend) als volgt: Vormgeving 70%, Beeldende Kunst 61%, Muziek 48% en Dans 38%. Uitgaande van deze cijfers zou zelfs een buitenlandse participatie van respectievelijk 30%, 39%, 52% en 62% mogelijk zijn. Geconcludeerd kan worden dat van de kunstvakopleidingen de

Door de internationale faam van de Nederlandse architectuur en de toenemende bekendheid van de Nederlandse vormgeving kan een masteropleiding in de discipline waarin deze beide vakgebieden vertegenwoordigd zijn, op een grote toestroom aan buitenlandse studenten rekenen. De worteling van de opleiding in het kunstvakonderwijs, dat traditioneel meer buitenlandse studenten trekt dan het overige hoger onderwijs, biedt een infrastructuur waarin deze studenten goed opgevangen kunnen worden. Verwacht mag worden dat de dwarsverbanden die de opleiding aangaat met andere ontwerpende disciplines een aanzuijgende werking zal hebben op de toestroom van buitenlandse studenten in de volle breedte van het Nederlandse ontwerponderwijs. Door samenwerkingsverbanden aan te gaan met de universitaire ontwerpoppleidingen, met name Bouwkunde, kan de opleiding als een trekker van buitenlandse studenten voor het technisch-universitaire architectuuronderwijs fungeren.

Buitenlandse studenten zijn van groot belang voor het ontwerponderwijs. Door de toestroom van talent kunnen Nederlandse studenten zich meten met studiegenoten die een andere culturele achtergrond paraan aan een andere vooropleiding, en daarmee nieuwe ideeën in het onderwijs inbrengen. Bovendien stijgt het niveau van de opleidingen, wat voor alle studenten een stimulans is om beter te presteren. Minstens zo belangrijk is dat de Nederlandse studenten een internationaal georiënteerde opleiding krijgen, die ze voorbereidt op een internationale beroepspraktijk. De interieurarchitectuur is net als de architectuur steeds meer een internationale aangelegenheid, met een internationale markt, internationaal opererende opdrachtgevers en internationaal georiënteerde bureaus. De beoogde masteropleiding moet de kansen van de studenten om op deze internationale markt actief te zijn vergroten en een stimulans vormen voor verdere internationalisering van Nederlandse bureaus, waarmee de opleiding een wezenlijke bijdrage levert aan de bevordering van de creatieve economie in ons land. Met het vereiste Nederlandse diploma en de inschrijving in het Architectenregister kan met zich ook in de andere landen van de Europese Unie als interieurarchitect inschrijven. In de Verenigde Staten kan dat na een aanvullend examen.

opleiding Vormgeving op dit moment het laagste aantal buitenlandse studenten trekt.

Uitgangspunt 5

De beoogde masteropleiding Interieurarchitectuur is een integraal onderdeel van het kunstonderwijs en weet de dwarsverbanden met andere disciplines binnen de beeldende kunst en vormgeving aan te wenden tot profijt van de studenten.

De interieurarchitectuur is sterk verbonden met andere vormgevende disciplines en met het brede veld van de visuele cultuur. Uit de dwarsverbanden die de interieurarchitectuur binnen de kunstacademies onderhoudt met disciplines waarin de autonomie van de kunstenaar een belangrijk gegeven is, komt een streven naar auteurschap voort, dat internationaal een onderscheidend kenmerk van de Nederlandse interieurarchitectuur is. Aan de vruchtbare positionering van het vak in het creatieve spectrum van het kunstonderwijs is mede te danken dat de interieurarchitectuur in ons land een sterk cultureel georiënteerde, creatieve basis heeft.

De masteropleiding Interieurarchitectuur zal zodanig in het onderwijs gepositioneerd worden, dat de student optimaal van kruisbestuivingen met andere disciplines profiteert. Essentieel is contact met vakgebieden waarin de noties 'beeld' en 'beleving' een centrale rol spelen. Daarbij moet vooral gedacht worden aan grafisch ontwerp en andere disciplines binnen de visuele communicatie. De grafisch ontwerper van de 21ste eeuw doet onderzoek naar strategieën en zet beeldende middelen in om belevenissen tot stand te brengen. De nieuwe masteropleiding zal ook de raakvlakken met de discipline productontwerp uitbuiten. Vanzelfsprekend gaat het daarbij in eerste instantie om meubelontwerp, een vak dat als het snijpunt van beide disciplines kan worden gezien, maar ook om vormen van onderzoek die uiteindelijk kunnen leiden tot het ontwerp van zowel een product als een ruimte. Gegeven de aard van de discipline interieurarchitectuur is ook de wisselwerking met de binnen het kunstonderwijs functionerende architectuuropleidingen van groot belang.

Essentieel voor het functioneren van de masteropleiding is dat ze de studenten toegang biedt tot een onderwijscultuur waarin tijdgeest en tijdsbeeld in de aandacht staan. De studenten moeten zich een actueel, in een goed begrip van de maatschappelijke ontwikkelingen ingebed inzicht vormen in de wijze waarop de visuele leefomgeving op een

creatieve en innovatieve manier vorm krijgt. Door de opleiding enerzijds te verbinden met masteropleidingen in de architectuur, beeldende kunst en vormgeving, en anderzijds een instroom vanuit diverse andere (ontwerpde) disciplines mogelijk te maken, wordt de studenten een kans op interdisciplinaire kruisbestuivingen geboden. Hierdoor zullen ze later, als nieuwe vakbeoefenaren, beter in staat zijn innovatieve bijdragen aan de interieurarchitectuur en de maatschappij te leveren.

“Dat de opleiding in basis binnen de kunstacademies ligt is niet vreemd. Kunst richt zich immers op het beroeren van emoties en juist daar ligt een belangrijke rol van de interieurarchitect. Door de verankering van de opleiding in de kunstacademies is er wel veel nadruk komen te liggen op de zelfontwikkeling van de student, waarbij het praktische kennisniveau niet hoog is en de bijdrage aan de discipline door het ontbreken van een onderzoekscomponent beperkt blijft. De invoering van een masteropleiding voorziet wat dat betreft in een behoefte. Evidence based design en het gebruik maken van bestaand onderzoek gebeurt nog in onvoldoende mate en is ook onvoldoende bekend. Met name belevingswaardeonderzoek en omgevingspsychologie zijn voor de interieurarchitectuur van belang.”

Ank van der Meer, interieurarchitect, werkzaam als projectontwikkelaar bij de Osira Groep in Amsterdam

"Het mist momenteel aan daadwerkelijke theorievorming over het vakgebied, zowel in het beroepsveld als binnen de opleiding. Een masteropleiding interieurarchitectuur zou het theoretisch referentiekader kunnen aanjagen en op termijn voor verdieping kunnen zorgen."

Gerrit Schilder jr., voorzitter Beroepsvereniging Nederlandse Interieurarchitecten, Bestuurslid European Council of Interior Architects, docent AKV / St. Joost

"Het is belangrijk dat de masteropleidingen zich gaan bezighouden met onderzoek op het gebied van licht, duurzaamheid, materialisatie en hergebruik van bestaande ruimtes."

Julian Wolse, Ontwerpgroep Trude Hooykaas

5 Kwalificaties die richting geven aan de opleiding

De startkwalificaties voor de beroepspraktijk zijn voor de nieuwe masteropleiding uitgewerkt in competenties. Hierbij dienden de competenties van ruimtelijke vormgeving uit het landelijk profiel van de bacheloropleiding Vormgeving als vertrekpunt. Aan de zeven competenties is voor de masteropleiding een nieuwe, achtste competentie toegevoegd: onderzoekend vermogen. Dit mag als een kerncompetentie van de interieurarchitect worden beschouwd. Het onderwijsprogramma van de masteropleiding dient dan ook een duidelijk herkenbare onderzoekscomponent te hebben.

Elke competentie is voorzien van een reeks beoordelingscriteria. Bij het opstellen is gebruik gemaakt van de beoordelingscriteria van de bacheloropleiding en van artikel 11 van de Nadere Regeling bij de Wet op de Architectentitel, terwijl ook rekening gehouden is met aanvullende wensen van de BNI. Bij het formuleren van de competenties en beoordelingscriteria is er rekening mee gehouden dat de masteropleiding een hoger niveau aan kennis en een grotere complexiteit aan vaardigheden vooronderstelt dan de bacheloropleiding. Er is in dat verband ook nagegaan of de competenties voldoen aan de generieke kwalificaties voor een HBO-master en aan de Dublin Descriptoren voor masteropleidingen. Het Platform Interieurarchitectuur adviseert om de geformuleerde competenties en beoordelingscriteria landelijk in te voeren voor de masteropleiding Interieurarchitectuur.

Competenties en beoordelingscriteria van de masteropleiding interieurarchitect

Competentie 1: Creërend vermogen

De student kan vanuit een eigen idee en artistieke visie een concept ontwikkelen voor een ruimte en dat concept tot realisatie brengen.

Beoordelingscriteria

- 1.01 De student gaat bij het ontwerpen van een ruimte of een ruimtelijk object zowel uit van een eigen concept als van de wensen en behoeften van de beoogde gebruiker en/of opdrachtgever.
- 1.02 De student gaat vanuit een artistieke visie constructief en creatief om met uitgangspunten en plaatst die in een breder

cultureel, maatschappelijk, economisch en duurzaamheids perspectief.

- 1.03 De student transformeert onderzoekend, experimenterend en beschouwend kennis, intuïties, indrukken en emoties tot een ontwerp.
- 1.04 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de manier waarop de gebruikte beelden, vormen, materialen, verhoudingen en kleuren ervaringen veroorzaken en betekenissen overdragen.
- 1.05 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de eigenschappen van bouw- en afwerkingsmaterialen, voorkomende technische installaties, constructies en de bouwfysische aspecten ten behoeve van de afwerking, inrichting, meubilering en stoffering van het interieur.
- 1.06 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de functionaliteit van gehanteerde vormgevings- en productietechnieken.
- 1.07 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de factoren die de veiligheid, de gezondheid en het welbevinden van gebruikers van gebouwen en interieurs beschermen en bevorderen en de daarmee samenhangende wet- en regelgeving.
- 1.08 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de organisatorische, financiële en juridische aspecten die betrekking hebben op het ontwerp en de realisering ervan.
- 1.09 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de ontwerpmethodieken voor architectuur en interieurarchitectuur.
- 1.10 De student maakt gebruik van kennis van en inzicht in de toepassingsmogelijkheden van bestaande inrichtingselementen en kan deze inzetten in zijn ontwerp.
- 1.11 De student maakt gebruik van ervaringen met de gekozen materialen, technieken en methodieken om tot een beter ontwerp te komen.
- 1.12 De student kan op meerdere momenten het ontwerp en het ontwerpproces ter discussie stellen en kan zijn bevindingen gebruiken om te komen tot een beter ontwerp.
- 1.13 De student kan complexe, ruimtelijke en organisatorische situaties analyseren en de resultaten daarvan inzetten om te komen tot een beter ontwerp.
- 1.14 De student kan complexe bouwkundige informatie interpreteren en beoordelen om te komen tot een beter ontwerp.

Competentie 2: Vermogen tot kritische reflectie

De student kan zijn eigen werk en dat van anderen beschouwen, analyseren, duiden en beoordelen.

Beoordelingscriteria

- 2.01 De student reflecteert beeldend en in woord en geschrift op de grenzen en mogelijkheden van het vak en op de eigen visie, specialismen en technische capaciteiten.
- 2.02 De student kan in zijn ontwerp een relatie leggen met maatschappelijke, culturele en economische ontwikkelingen en houdt daarbij rekening met sociaal, maatschappelijke en ethische verantwoordelijkheden.
- 2.03 De student beoordeelt zijn ontwerp op functionaliteit en artistieke waarde en overziet implicaties van keuzes en beslissingen ten aanzien van een ontwerp en kan deze achteraf verantwoorden.
- 2.04 De student kan zelfstandig innovatief onderzoek doen naar alle zaken die voor een ontwerp van belang zijn.
- 2.05 De student kan zijn ontwerp plaatsen ten opzichte bestaande tradities, theorieën en visies van het vakgebied en aanverwante disciplines.
- 2.06 De student kan zijn ontwerp plaatsen ten opzichte van esthetische opvattingen.
- 2.07 De student gaat constructief om met het geven en ontvangen van kritiek.

Competentie 3: Vermogen tot groei en vernieuwing

De student kan zijn vakmanschap, zijn persoonlijke invulling van de beroepssituatie en zijn artistieke verdere ontwikkelen en verdiepen.

Beoordelingscriteria

- 3.01 De student laat in zijn werk een ontwikkeling in zijn persoonlijke artistieke visie zien, gebaseerd op een zelfgestuurd onderzoek.
- 3.02 De student toont in zijn ontwerpen dat hij steeds hogere eisen stelt aan het gebruik van ruimte, vorm en beeld.
- 2.03 De student toont in zijn ontwerpen dat hij kan omgaan met de groeiende complexiteit van de ontwerpomgeving.

- 3.04 De student toont ambitie om te excelleren.
- 3.05 De student houdt in zijn werk rekening met relevante ontwikkelingen in het vakgebied.
- 3.06 De student heeft inzicht in zijn eigen sterktes en zwaktes en neemt op basis hiervan acties om zijn eigen kennis, vaardigheden en competenties verder te ontwikkelen.

Competentie 4: Organiserend vermogen

De student kan een inspirerende en functionele werksituatie voor zichzelf opzetten en in stand houden.

Beoordelingscriteria

- 4.01 De student toont in de uitvoering van zijn werk een goede balans tussen artistieke en voorwaardenscheppende (logistische, facilitaire en publicitaire) activiteiten.
- 4.02 De student ontwikkelt een eigen werkproces en toont in de praktijk in staat te zijn alle aspecten van het ontwerpproces en de betrokken disciplines in onderlinge samenhang te zien.
- 4.03 De student kan zakelijke voorzieningen treffen om op de lange termijn als zelfstandig interieurarchitect werkzaam te zijn.
- 4.04 De student toont op effectieve wijze dat hij doelen en prioriteiten kan bepalen en benodigde tijd, acties en middelen aan kan geven om tot de uitvoer van een ontwerp te komen.
- 4.05 De student werkt bij de uitvoering van een opdracht volgens geldende besluitvormingsprocedures en -processen.
- 4.06 De student gaat indien nodig samenwerkingsverbanden aan of schakelt anderen in, vakgenoten of specialisten uit andere disciplines, rekeninghoudende met ieders bekwaamheden.
- 4.07 De student documenteert en archiveert zijn werk.

Competentie 5: Communicatief vermogen

De student kan een opdracht verwerven en interpreteren, effectief het werk presenteren en toelichten en erover onderhandelen met opdrachtgevers en andere betrokkenen.

Beoordelingscriteria

- 5.01 De student kan zijn eigen ontwerp in beeld, geschrift en woord presenteren en toelichten.
- 5.02 De student kan bekendheid aan zijn eigen werk geven en maakt effectief gebruik van media voor publiciteitsdoeleinden.

- 5.03 De student kan over zijn werkwijze en ontwerpproces communiceren in beeld, geschrift en woord.
- 5.04 De student kan met opdrachtgevers en andere belanghebbenden over organisatorische, financiële en inhoudelijke aspecten onderhandelen en tot overeenstemming komen.
- 5.05 De student kan ten behoeve van zijn werk een netwerk opzetten en onderhouden.
- 5.06 De student kan acquireren.

Competentie 6: Omgevingsgerichtheid

De student is in staat om verbanden te leggen tussen het eigen werk en dat van anderen en tussen het eigen werk en het publiek.

Beoordelingscriteria

- 6.01 De student richt zich in zijn ontwerpen op de gebruiker en verzamelt, analyseert en gebruikt alle daarvoor benodigde informatie.
- 6.02 De student heeft kennis van en inzicht in het werk en de ideeën van zowel Nederlandse als buitenlandse beroepsbeoefenaren uit het eigen vakgebied en aanverwante vakgebieden.
- 6.03 De student kan zijn eigen werk relateren aan uiteenlopende culturele en maatschappelijke bronnen en kan de relevantie daarvan aantonen.
- 6.04 De student heeft kennis van het beroep van interieurarchitect en de rol van de interieurarchitect in de maatschappij.

Competentie 7: Vermogen tot samenwerken

De student kan in een samenwerkingsverband een actieve bijdrage leveren aan de totstandkoming van een product of proces.

Beoordelingscriteria

- 7.01 De student kan de doelen realiseren in afstemming met anderen
- 7.02 De student kan zijn eigen bekwaamheden in een (internationaal of multidisciplinair) samenwerkingsverband inzetten.
- 7.03 De student kan sturing geven aan de verschillende rollen, verantwoordelijkheden en belangen in het ontwerp- en productieproces.
- 7.04 De student kan anderen stimuleren en aansturen om te komen tot een hoogwaardige uitvoering van een ontwerp.

Competentie 8: Onderzoekend vermogen

De student ontwikkelt vakinhoudelijke kennis, inzichten en vaardigheden gebaseerd op eigen toegepast onderzoek.

Beoordelingscriteria

- 8.01 De student heeft een kritische en onderzoekende houding en toont vaardigheden om complexe problemen te analyseren en doorgronden.
- 8.02 De student herkent en formuleert onderzoeks- en ontwikkelingsvaardigheden vanuit de beroepspraktijk.
- 8.03 De student betreft vakinhoudelijke en maatschappelijke ontwikkelingen bij de motivatie en onderbouwing van onderzoeks- en ontwikkelingsvragen.
- 8.04 De student selecteert kennis en informatie op relevantie voor het werk, verzamelt en analyseert op systematische wijze gegevens zonder conflicterende informatie te negeren.
- 8.05 De student initieert, ontwerpt en organiseert toegepast onderzoek, gebruikmakend van theoretische noties en theorievorming en toetst de conclusies aan die van anderen.
- 8.06 De student gebruikt de resultaten om te komen tot innovaties en verbeteringen binnen de beroepspraktijk.
- 8.07 De student toont keuzes te kunnen maken op basis van valide argumenten en kan daarover theoretisch en methodisch verantwoording afleggen.

Bijlagen

Bijlage 1

Uitgangspunten bij het opstellen van dit rapport

Algemene uitgangspunten voor de masteropleiding Interieurarchitectuur

Het Platform heeft uitgangspunten geformuleerd waaraan de nieuw in te richten masteropleiding Interieurarchitectuur zal moeten voldoen. Deze uitgangspunten zijn in het rapport nader uitgewerkt.

1. De te realiseren masteropleiding Interieurarchitectuur voldoet aan de gestelde eisen in de (aangepaste) Wet op de Architectentitel en de daaraan verbonden Nadere Regeling en aan de eisen van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie.
2. Interieurarchitectuur is gelijkwaardig aan de andere onder de Wet op de Architectentitel vallende ontwerpdisciplines.
3. De beoogde masteropleiding Interieurarchitectuur moet een kwaliteitsimpuls geven aan de discipline interieurarchitectuur, die om een specifiekere opgeleide beroepsbeoefenaar vraagt die in staat is voor complexe actuele ontwerpogaven toekomstgerichte oplossingen te genereren.
4. De masteropleiding Interieurarchitectuur moet een belangrijke rol spelen in de internationalisering van het ontwerponderwijs in Nederland.
5. De beoogde masteropleiding Interieurarchitectuur is een integraal onderdeel van het kunstonderwijs en weet dwarsverbanden met andere disciplines binnen de beeldende kunst en vormgeving aan te wenden tot profijt van de studenten.

Specifieke uitgangspunten voor de masteropleiding Interieurarchitectuur

De specifieke eisen voor de masteropleiding Interieurarchitectuur zijn neergelegd in de 'Nadere regeling inrichting opleidingen architect, stedenbouwkundige, tuin- en landschapsarchitect en interieurarchitect', artikel 11, Voorschriften inrichting opleiding interieurarchitect. Dit formele kader is vergelijkbaar met de voorschriften in de Nadere regeling voor de overige disciplines die recht ge-

ven op inschrijving in het register van de Wet op de Architectentitel.

Degene die voldoet aan een van de eisen, genoemd in artikel 12 eerste lid, onderdelen a tot en met c, van de wet, komt slechts voor inschrijving in het register als interieurarchitect in aanmerking, indien zijn of haar opleiding ten minste de verwerving waarborgt van het vermogen tot het ontwerpen van interieurs die aan esthetische, functionele en technische eisen voldoen.

De opleiding dient hiertoe ten minste de verwerving te waarborgen van:

- a. passende kennis van de geschiedenis en de theorie van de interieurarchitectuur, de architectuur en aanverwante kunstvormen, technologie en menswetenschappen;
- b. passende kennis van de ontwerpmethodieken voor architectuur en interieurarchitectuur;
- c. vaardigheid in het ontwerpen van objecten die een relatie leggen tussen mens en ruimte;
- d. passende kennis van en inzicht in de eigenschappen van bouw- en afwerkingsmaterialen, producten en technieken ten behoeve van de afwerking, inrichting, meubilering en stoffering van het interieur;
- e. inzicht in en vaardigheid met het betrekken van de relatie tussen mensen en ruimten in het ontwerpproces, door de vormgeving af te stemmen op menselijke behoeften en maatstaven;
- f. passende kennis van en inzicht in bouwkundige constructies en technische installaties, alsmede de bouwfysische aspecten die daarmee samenhangen;
- g. passende kennis van en inzicht in de factoren die de veiligheid, de gezondheid en het welbevinden van gebruikers van gebouwen en interieurs beschermen en bevorderen en de daarmee samenhangende wet- en regelgeving;
- h. inzicht in het beroep van interieurarchitect en de rol van de interieurarchitect in de maatschappij;
- i. passende kennis van de organisatorische, financiële en juridische aspecten die betrekking hebben op het ontwerp en de realisatie daarvan;
- j. technische bekwaamheid als ontwerper ten einde binnen de door begrotingsfactoren en bouw- en andere voorschriften gestelde

- grenzen te kunnen voldoen aan de eisen van de gebruikers van het interieur;
- k. vaardigheden om een ontwerp in beeld, geschrift en woord te communiceren;
 - l. inzicht in en vaardigheid met methoden van onderzoek en voorbereiding van een project;
 - m. passende kennis van en inzicht in procedures en processen van besluitvorming.

Uitgangspunten voor de bacheloropleidingen

Het rapport heeft betrekking op de masteropleiding Interieurarchitectuur. De huidige bacheloropleidingen zullen een belangrijke rol in het voortraject spelen. Het is tevens van het grootste belang dat de bacheloropleidingen zich als afgeronde opleidingen kunnen blijven profileren. De onderstaande uitgangspunten kunnen hier vorm aan geven.

- 1. De bestaande bacheloropleidingen zullen opleiden tot interieurontwerper. Zij behouden hun specifieke positie in het kunstonderwijs in gelijkwaardigheid aan de overige ontwerpopleidingen. Zij kunnen hun identiteit behouden.
- 2. Het beroepsprofiel voor de interieurontwerper is gedifferentieerd. De bacheloropleiding interieurontwerper hoeft niet per se als vooropleiding voor de masteropleiding Interieurarchitectuur beschouwd te worden.
- 3. Bachelor uitstroomcompetenties kunnen zich op deze differentiaties richten en indien gewenst kunnen deze gelijk zijn aan de instroomcompetenties voor de beoogde masteropleiding Interieurarchitectuur.

Bijlage 2

Kwantitatieve gegevens

1. In het overleg binnen het Platform Interieurarchitectuur, is met betrekking tot de toekomstige volumevraag door de BNI en het Architectenregister (SBA) vastgesteld dat het - uitgaande van een aantal inschrijvingen van interieurarchitecten met een mastertitel in het Architectenregister van minimaal 100 per jaar - bij een tweejarige fulltime bekostigde masteropleiding gaat om minimaal 240 plaatsen voor de totale opleiding voor de nationale markt.
2. Op 8 oktober 2008 staan in totaal 1.772 interieurarchitecten ingeschreven in het Architectenregister. De cijfers voor de andere beroepen zijn: architecten 9.764, stedenbouwkundigen 717, tuin- en landschapsarchitecten 691.
3. De in dit rapport genoemde verwachte instroom in de masteropleiding interieurarchitectuur is mede gebaseerd op uitstroomcijfers van het kunstonderwijs (Vormgeving), technisch onderwijs (HBO en WO). Bovendien is rekening gehouden met de verwachte substantiële instroom vanuit het buitenland.

Bijlage 3

Literatuur en bronnen

- European Charter of Interior Architecture Training 2007, European Council of Interior Architects, 2007, ISBN 978-90-812397-1-4. (www.ecia.net)
- Beroepsprofielen en startkwalificaties van de interieurarchitect, Stichting Bureau Architectenregister in opdracht van de Projectorganisatie Kunstvakonderwijs, 1998.
- 'Wet op de Architectentitel', Staatsblad, 1987, no. 347, met wijzigingen 1992 t/m 2006.
- Opleidingsprofiel Vormgeving, Overleg Beeldende Kunstonderwijs / HBO-raad, 2002
- Interieurarchitectuur in Nederland, Prof. Dr. Enno Masurel, Economisch en Sociaal Instituut van de Vrije Universiteit, in opdracht van BNI, 2004.
- Handboek functie-indeling Architectenbureaus, Adviescommissie Personeelszaken Architectenbureaus, 2002.
- Standpunt Architectuur Onderwijs, Bond van Nederlandse Architecten, 2001
- Fachliche Standards für die Akkreditierung von Studiengängen der Innenarchitektur, ASAP, 2^e editie ook in het Engels, 2004 (www.asap-akkreditierung.de)
- Professional Standards 2006, Council for Interior Design Accreditation (www.accredit-id.org)
- www.ncidq.org
- Interior Design Reference Manual, A Guide to the NCIDQ Exam, David K. Balast AIA, Professional Publications Inc. 2001, ISBN 1-888577-74-6.
- Professional Practice for Interior Designers, Christine M. Piotrowski, ASID, IIDA, John Wiley & Sons Inc., 2002, ISBN 0-471-38401-1.
- Directive 2005/36/EC of the European Parliament and of the Council on the recognition of professional qualifications, 7 september 2005.
- Interior Architects Crossing Borders, ECIA, 2003.
- De architectuur van verandering, Kees Spanjers, in Premsele Nieuwsbrief no2, April 2004, Uitgave Premsele, Stichting voor Nederlandse Vormgeving.

- Interior Design: the State of the Art, Round Table Conference Singapore, 24 juni 2006. Uitgave IFI, 2007.
- The Interior Design Profession's Body of Knowledge, 2005 Edition, Martin and Guerin, University of Minnesota, 2006.
- www.careersininteriordesign.org

Samenstelling en redactie

Erik Viskil

Grafisch ontwerp

Ingeborg Scheffers